

Alles uit de kast

voor de meisjesprik

Tienduizenden pubermeisjes worden deze week opgeroepen voor een prik tegen baarmoederhalskanker. Na de ontmoedigende opkomst van vorig jaar is er nu een flitsende campagne tegenaan gegooid.

Door **Ellen de Visser**

Leon Massuger, gynaecologisch oncoloog in het UMC St Radboud, behandelt jaarlijks enkele tientallen jonge vrouwen die baarmoederhalskanker hebben. Het Nijmeegse ziekenhuis is gespecialiseerd in een operatie waarbij de baarmoeder wordt gespaard, zodat vrouwen na de behandeling nog kinderen kunnen krijgen. Vanuit het hele land worden jonge kankerpatiënten met een kinderwens verwezen naar het team van Massuger.

Lang niet altijd boekt hij succes. De oncoloog ziet welke verwoestende gevolgen de ziekte kan hebben, hij ziet vrouwen van 20, 30 jaar eraan overlijden. Zijn gezichtsveld is sterk gekleurd door het leed dat hij dagelijks voorbij ziet komen, erkent hij.

Dat verklaart zijn enthousiasme voor de vaccinatie tegen baarmoederhalskanker, waarvoor deze week opnieuw tienduizenden pubermeisjes voor het tweede achtereenvolgende jaar worden opgeroepen. 'Ik heb me grondig in de wetenschappelijke literatuur verdiept, en ik kan niet anders concluderen dan dat de vaccins iets heel bijzonders bieden.'

Kanker voorkomen met een prik – het is een revolutionaire stap die mogelijk is omdat baarmoederhalskanker als enige kankersoort wordt veroorzaakt door een virus waartegen antistoffen kunnen worden aangemaakt. Dat hpv-virus is seksueel overdraagbaar. Om effectief te zijn moeten de vaccins hun werk dus kunnen doen voordat een meisje seksueel actief wordt. De Gezondheidsraad zette de grens op 12 jaar, waarna vorig jaar de eerste vaccinatieoproepen de deur uit gingen.

De campagne liep mis. Het RIVM stuurde de meisjes een ouderwetse brief, maar zag hun belangrijkste communicatiemiddel over het hoofd: het internet. Actiegroepen van verontruste moeders en kritische prikkers begaven zich wél op het net en openden daar de aanval op de 'meidenprik'.

Er kwam ook kritiek van gerenommeerde wetenschappers. Het vaccin is getest bij meisjes van 15 jaar en ouder, terwijl de meisjes die nu worden gevaccineerd 12 zijn – kon dat geen kwaad? Bovendien wordt er nog niet zo lang onderzoek gedaan naar het vaccin, waardoor onduidelijk is wat de bijwerkingen op lange termijn kunnen zijn.

Ontmoedigend

De opkomst was ontmoedigend: slechts 45 procent van de opgeroepen pubers haalde de drie noodzakelijke prikken. Terwijl het in het buitenland een stuk beter ging. Zo liet vorig jaar 89 procent van de 12-jarige Britse meisjes zich vaccineren, aldus RIVM-directeur Roel Coutinho.

Een jaar later lijken de lessen geleerd. 'We moeten eerlijk zijn over wat we weten', onderstreept Massuger. Hoe lang het vaccin beschermt en wat het op lange termijn doet, is inderdaad nog onduidelijk, zegt hij. De langste studies lopen acht jaar. Bij de groep gevaccineerde meisjes, inmiddels jonge vrouwen, zijn echter geen wezenlijke gezondheidsproblemen vastgesteld, en de kans is verwaar-

Voor de campagne 'Prik en bescherm' heeft het RIVM ook zijn toevlucht gezocht tot het virtuele Habbo Hotel, waar tieners als een avatar kunnen rondlopen, elkaar kunnen ontmoeten en chatten.

loosbaar dat dat na acht jaar opeens verandert, zegt hij. Het gehalte aan antistoffen in hun bloed is na die acht jaar nog 'indrukwekkend hoog', zegt Massuger. Toch bestaat de kans dat herhaalvaccinaties op latere leeftijd nodig zijn.

Hij wijst erop dat er de afgelopen jaren in het buitenland al tientallen miljoenen 12-jarige meisjes zijn ingeënt. Ernstige bijwerkingen hebben zich bij hen niet voorgedaan, zegt hij. Er is ook geen reden om aan te nemen dat zij anders op het vaccin reageren dan meiden die wat ouder zijn.

Een flitsende nieuwe campagne, bedacht door een trendy communicatiebureau, moet dit jaar de boodschap overbrengen. 'Prik en bescherm' luidt nu de slogan, en de mascotte is een lieflijk egeltje met een hartjesgezicht. Er is een website waarop meisjes en moeders hun verhaal doen, de doelgroep krijgt een minimagazine opgestuurd, er verschijnen verhalen in meidenbladen, op

Monogamie verkleint de kans om het virus te krijgen, maar seks is niet de enige route

populaire websites als Gosupermodel staan polls en enquêtes, en er zijn wekelijkse chatsprekuren. RIVM-arts Ingrid Drijfhout was vorige week zelfs op bezoek in de infobus van het virtuele Habbo Hotel.

En reageerde het RIVM vorig jaar nog via de media furieus op de aantijgingen van de kritische moeders, nu staat er een uitgebreide reactie op hun brief op de site.

Als alle meisjes zich voortaan laten inenten, zou vaccinatie jaarlijks ruim honderd van de 250 doden en 500 van de 700 ziektegevallen kunnen schelen. Dat niet alle gevallen van baarmoederhalskanker kunnen worden voorkomen, heeft te maken met de vele virustypen die de ziekte kunnen veroorzaken.

Kruisbescherming

Het vaccin richt zich op de twee meest voorkomende typen, hpv-16 en hpv-18, en blijkt verrassend genoeg ook kruisbescherming te bieden tegen een aantal andere kankerverwekkende hpv-typen. Toch blijft zo'n 20 procent van de virussen ongevoelig, erkent Massuger.

Het is mogelijk, constateerde de Gezondheidsraad twee jaar geleden, dat door vaccinatie veranderingen in de virustypering optreden. Andere hpv-varianten kunnen de plek van de weggevallen typen 16 en 18 innemen, of de virussen kunnen muteren. Massuger zegt dat onderzoek daarvoor nog geen aanwijzing heeft opgeleverd.

De oncoloog betitelt de vraagtekens als 'beperkte onzekerheid' die we op de koop toe moeten nemen. 'De balans slaat door omdat het vaccin zo geweldig beschermt tegen zo'n afschuwelijke ziekte.'

Toch spreekt Ruth Seldenrijk, directeur van de christelijke patiëntenvereniging NPV, van 'schijnveiligheid'. Nederland kent, zegt hij, een goede manier om baarmoederhalskanker op te sporen: alle vrouwen tussen de 30 en 60 jaar krijgen eens per vijf jaar een oproep voor een uitstrijkje. Met dat bevolkingsonderzoek kan de ziekte vaak al in een vroeg stadium worden ontdekt.

Seldenrijk vreest dat meisjes die zich laten inenten, als volwassene geen gehoor meer zullen geven aan de oproep voor een uitstrijkje. 'Ze denken dat ze door de prik al zijn beschermd.' Nu al laat eenderde van de opgeroepen vrouwen de uitnodiging passeren.

Hij wijst erop dat van alle vrouwen die aan baarmoederhalskanker sterven, de helft geen uitstrijkje heeft laten maken. Is het niet beter, vraagt hij zich af, om de vele miljoenen die aan de vaccinatiecampagne worden besteed, te gebruiken voor het verhogen van het opkomstpercentage van het bevolkingsonderzoek?

Nieuw is bijvoorbeeld de hpv-thuis-test, voor vrouwen die niet naar de dokter durven of willen. Onderzoek van het Vumc Amsterdam toont aan dat er met die test jaarlijks 33 doden kunnen worden voorkomen.

Bij de NPV komen veel vragen binnen van meisjes en hun ouders, vertelt Seldenrijk. Ze vragen of de vaccinatie wel nodig is, of er gevaarlijke bijwerkingen zijn, en of er een verband

Meisjes worden in Helmond ingeënt tegen baarmoederhalskanker, vorig jaar maart.

Foto Marcel van den Bergh / de Volkskrant

bestaat tussen leefstijl en baarmoederhalskanker. Dat laatste aspect blijft in de overheidsvoorlichting ten onrechte achterwege, zegt hij. 'Een monogame relatie biedt de beste bescherming. Dat moet je óók melden.'

Oncoloog Massuger erkent dat monogamie de kans verkleint om het virus op te lopen, maar waarschuwt dat seksueel contact niet de enige transmissieroute is. Overdracht kan bijvoorbeeld ook via de handen plaatsvinden.

'Het virus is aangetroffen in nagelvuil.' In de literatuur zijn gevallen beschreven van vrouwen die maagd waren en toch baarmoederhalskanker hadden opgelopen.

Massuger is het met Seldenrijk eens dat alles moet worden geprobeerd om zo veel mogelijk vrouwen een uitstrijkje te laten maken. 'Maar zelfs met maximale inzet houd je een groep over van zo'n 15 procent die niet meedoet. Voor hen kan vaccinatie een oplossing zijn.'

Bovendien: met het maken van uitstrijkjes mogen dan veel ziektegevallen worden opgespoord, zegt hij, je bent er pas bij als het virus al is opgespoord. Terwijl vaccinatie dat voorkomt.

Verre toekomst

Nu beslissen, met de onzekerheden die er nog zijn, over iets wat zich heel misschien in een verre toekomst kan afspelen – kunnen en mogen meisjes van 12 dat eigenlijk wel zelfstandig

Beau

Demi

Maxime

Rosa

'Ik vind de risico's te groot'

De komende weken worden 95 duizend 12-jarige meisjes opgeroepen om een prik te halen tegen baarmoederhalskanker. Nog eens 165 duizend meiden tussen de 13 en de 16, die vorig jaar niet kwamen opdagen, krijgen een herhaaloproep. Drie prikken in hun arm hebben ze nodig, de laatste in oktober.

Vier van die meisjes, klasgenoten uit een vmbo-t/havo brugklas van de OSG West-Friesland, discussiëren na schooltijd over het nut van vaccinatie. Alle vier hebben ze met hun ouders overlegd, wettelijk gezien een voorwaarde.

Demi (13) heeft zich vorig jaar al laten inenten, nadat ze er met haar moeder over had gesproken. 'Zij zei: er gaan zoveel vrouwen dood aan deze vorm van kanker, het is belangrijk dat je erover nadenkt. Ik bedacht me toen: stel dat ik het later krijg en ik heb die prik niet gehaald, dan zou ik het mezelf verwijten.'

Maxime (bijna 14) legde de oproep vorig jaar terzijde en laat de herhaaloproep opnieuw aan zich voorbijgaan. Haar moeder wees haar erop dat nog onduidelijk is wat het vaccin over tien, twintig jaar met haar doet. 'Het kan zijn dat je dan geen kinderen kunt krijgen, of dat jouw kinderen dat niet kunnen', zegt ze tegen haar vriendinnen. 'Ik vind de risico's te groot.'

Hoe groot is de kans dat je later ziek wordt, en hoe veilig is het vaccin? Dat zijn de vragen die iedereen zich stelt, zegt Beau (13), die twijfelt over haar keuze. 'Ook als je bent ingeënt, kun je de ziekte krijgen.' Ze vindt het moeilijk om nu al na te denken over

iets wat zich, heel misschien, pas over tientallen jaren voordoet. Rosa (12) heeft al besloten dat ze gaat. 'Ik denk dat de risico's heel klein zijn. Vorig jaar hebben ze zoveel kritiek over zich heen gekregen. Als ze het nu nog een keer doen, moet het wel goed zitten.'

Alle vier kennen ze de verhalen van buitenlandse meisjes die aan de prik zouden zijn doodgegaan. 'Maar dat hebben ze uitgezocht, en het bleek niet waar, ze waren al ziek', weet Rosa. 'Kijk naar mij', zegt Demi, 'ik heb het spul al een jaar in mijn lijf, en ik sta nog gewoon overeind.'

Maar hoe is dat als je ouder wordt?, vraagt Maxime zich af. 'Het vaccin voorkomt misschien een ziekte, maar wie weet weet het weer andere op. Dat vind ik een eng idee.' Ze zegt: 'Misschien wil ik die prik later wel, als er meer over bekend is.' Wel gemeen dat jongens er niet over hoeven na te denken, vindt Rosa. Zij dragen toch dat virus over? Toch zou Beau de verantwoordelijkheid liever niet bij jongens leggen.

'Wij worden er ziek van. Als jongens de prik niet willen halen of erover liegen tegen je, dan loop je het virus alsnog op.' Blijft over de angst voor de naald. Demi bekent dat ze vooraf erg zenuwachtig was, maar dat het enorm meeviel. Ze hield er alleen een zere arm aan over. Dat was vorig jaar de meest gerapporteerde bijwerking. Veel meisjes hadden ook last van hoofdpijn, een enkeling viel flauw. Maar Demi zegt: 'Als ik moet kiezen tussen de kans dat ik doodga, hoe klein ook, en drie keer op mijn tanden bijten, dan weet ik het wel.'

Die beperkte onzekerheid moeten we op de koop toe nemen; de balans slaat door omdat het vaccin zo geweldig beschermt tegen zo'n afschuwelijke ziekte

Leon Massuger

Oncoloog

klein, dat alle meiden een prik aangeboden krijgen.'

Moeten de GG en GD-medewerkers de komende weken aan alle meisjes vragen of hun ouders ermee instemmen? Nee, zegt Hendriks. 'Ze moeten ervan overtuigd zijn dat de meisjes niet onder druk zijn gezet. Dan mogen ze uitgaan van veronderstelde toestemming.' Geen enkel meisje gaat voor de lol een prik halen, zegt hij. 'Als ze komen, mag je ervan uitgaan dat ze dat uit vrije wil doen.'